

Helyes-e eltiltani az olvasástól a gyenge tanulókat?

Kérdés: Turja Margit járási könyvtárvezető (Lenti) írja levelében: »Egy részemről nem kellemes ügyben kérem A KÖNYVTÁROS tanácsát. Az elmúlt napokban az egyik pedagógus egy névsorral jött hozzánk, hogy mintegy ötven gyermeknek egyáltalában ne kölcsönözünk könyvet, mert ezek gyengén tanulnak és az olvasás csak hátráltatja tanulásukban őket.« Más könyvtárosok is fordultak szerkesztőségünkhez hasonló panasszal. Egyes iskolák pedagógusai tömegesen tiltják el a gyerekeket az iskolán kívüli olvasástól, a könyvtárak használatától. Szerkesztőségünk megkérte dr. Tóth Béla tanítóképző-intézeti tanárt, világítsa meg ezt a kérdést.

Felelet: Az iskola kulturális nevelő munkájának egyik fő törekvése az olvasás megszerettetése, hogy a tanuló széles rétegében tartós és mély érdeklődés fejlődjék ki az irodalom iránt. Ifjúságunk sokoldalú képzése, erkölcsi nevelése és szilárd világnézetének kialakítása el sem képzelhető az irodalom rendszeres és tervszerű felhasználása nélkül. Az iskola sokoldalú feladatait csakis az iskolán kívüli olvasás széleskörű megszervezésével oldhatja meg.

Sajnos, akadnak még nevelők, akik az olvasás és az iskolai munka szerves összefüggését nem látják helyesen. Intézkedéseikből derült ki, hogy a könyvtárat afféle szórakoztató célú intézménynek vélik, ahova csak akkor mehet be a gyermek, ha már a leckéjét megtanulta. E téves szemlélet az oka, hogy fenyítési eljárásaik között szerepel a tanuló eltiltása az olvasástól, a könyvtár használatától. Tudomásunk van olyan esetről is, amikor az iskola intézkedésére a tanuló népes csoportjától zárták el a könyvtárat. Az indokolás: gyenge tanulmányi eredmény, türehtetlen magaviselet, esetleg mind a kettő együtt.

Az iskola ilyen esetben úgy véli, hogy a gyermek azért hanyagolja el tanulmányait, mert szabadidejét jórészt olva-

sással tölti. Magatartása pedig azért kifogásolható, mert olvasmányai között sok a kalandos, izgalmas, a képzeletét erősen foglalkoztató könyv. Emiatt nyugtalan, figyelme elkalandozó, cselekvései fékezhetetlenek. Ha tehát eltiltjuk az olvasástól, nemcsak szabadideje lesz, hanem nyugalma is helyreáll, leül lelkéje mellé és szorgalmasan tanulni kezd. A rendszabály tehát eredményre vezetett. Lehet azonban, hogy az iskola az eltiltással büntetni akart, a nevelő azt reméli, hogy a tanuló majd fokozza szorgalmát, javít magatartásán, igyekszik visszaszerezni jogát az olvasáshoz, a könyvtár használatához.

Bármelyik nézet vezesse is az iskolát, eljárása mindkét esetben helytelen, mert ellentétes a haladószelemű nevelés felfogásával. Vizsgáljuk meg, hogy miért.

Eltiltani még a rossz könyvek olvasásától is helytelen dolog. Furcsán hangzik e kijelentés, de ha a tilalom lélektani hatását elemezzük, álláspontunk érthetővé válik. A tilalom még a legjamborább tanulókból is leplezetlen ellenszenvet, dacos ellenszegülést válthat ki. A tanuló többsége aláveti magát az iskola rendelkezésének, mert nincs más választása — de azért jobb magatartású jótanulónak nem lesz. A tilalom különben is megkerülhető, mert ha olvasni akar, úgyis szerez magának valamilyen könyvet. És mindjárt itt jelentkezik a büntetés egy másik káros hatása: a könyvtárból kizárt és olvasni szerető tanuló különféle, ellenőrizhetetlen forrásokból szerzi majd be olvasmányait. Előbb-utóbb kapcsolatba kerül a ponyvával és esetleg egész életre megkedveli. A könyvtártól elzárt tanuló irodalmi fejlődése tehát könnyebben kisiklik kezünkől, tervszerű vezetése, olvasmányainak ellenőrzése a könyvtárat rendszeresen használó tanulóval szemben összehasonlíthatatlanul nehezebbé válik.

Az eltiltás másik következménye lehet, hogy az ifjú dacból még kevésbé tanul.

A könyvtárból való kizárás megszegye-
nítő élmény, amelynek hatására olvasási
kedve jelentősen megcsappanhat. Az is-
kola helytelen intézkedésével tehát nem
érte el célját. A tanulóban a tanulás és
az olvasás szempontjából egyaránt ked-
vezőtlen folyamat indulhat meg, sok
esetben a tanuló általános fejlődésének
egyensúlyát és az irodalomhoz való kap-
csolatainak kialakulását is megzavarja.

Mit kezdjen tehát az iskola a rossz
előmenetelű és fegyelmezetlen magatar-
tású, de szívesen olvasó tanulókkal? Ho-
gyan érhet el ezeknél a tanulóknál ked-
vező változást, anélkül, hogy az olvasás-
tól, el kellene őket tiltani? Nevelőkkel,
könyvtárosokkal és tanulókkal folytatott
beszélgetések, valamint számos idevágó
tapasztalat alapján a kérdés megoldásá-
nak helyes módja a következő:

1. A rosszul tanuló, vagy rossz maga-
tartású diákok esetében kedvező jelen-
ség, ha szeretnek olvasni, mert olvasási
kedve javulásának kiindulópontja lehet.
A hiba többnyire az szokott lenni, hogy
a tanulók rendszertelenül, kapkodva, fe-
lületesen olvasnak. Olyan könyveket
válogatnak ki, amelyek nincsenek kap-
csolatban iskolai tanulmányaikkal. Egy-
oldalúan olvasnak. (Pl. csak mesét, vagy
kalandos tárgyú könyveket.) Így nem
mutatkozik meg otthoni olvasásuk ered-
ménye tanulmányaikban.

Az iskola az ilyen tanulók nevelő mun-
káját tervszerűen, irodalmi érdeklődé-
sük mérlegelése alapján végezze. En-
nek módszerei:

a) Egyéni bánásmód, egyenkénti (eset-
leg kisebb csoportokban történő) foglal-
kozás. Baráti beszélgetés közben győzzük
meg a gyermeket a tanulás fontosságá-
ról és világítsuk meg előtte olvasmá-
nyainak az iskolai munkával való szor-
os kapcsolatát. Gyakorlati példákon
mutassuk meg neki, hogy hol vannak
az érintkezési pontok olvasmányai és az
iskola követelményei, tananyaga között.
Így például a sok Verne-könyvet olvasó
gyermek földrajzi, történeti, állat- és
növénytani ismereteit gazdagíthatja ol-
vasmányával, Jókai műveinek olvasása
elősegíti az irodalom-tanulást, a történeti
regény pedig a történelem alaposabb
megismerését. Az egyéni foglalkozás
eredményeképpen olvasótervet készítünk
a gyermek részére, tekintettel érdeklő-
dési körére és az iskola tanulmányi kö-
vetelményeire.

b) A szaktárgyi órákon végzett irányí-
tás: feleltetés, magyarázat közben alkalmat
kell adni arra, hogy a tanulók a témával
kapcsolatos olvasmányaikról be-
számoljanak. A felelet elbírálásánál ér-
tékelni kell az otthoni olvasmányok
ügyes felhasználását. A gyengébb tanulók
munkakedvét és olvasmányaik céltuda-
tosabb megválogatását jelentősen
fokozza, ha a nevelő méltányolja fárado-
zásait, elismeri olvasottságukat.

2. Az iskola és a könyvtár együttmű-
ködése. Mindkét intézménynek tájékozód-
nia kell egymás munkája felől. Az iskola
részéről szükséges, hogy az egyes szaktár-
gyak nevelői jól ismerjék a könyvtár
állományát és a szaktárggyal kapcsolatos
irodalmat. Tájékoztatni kell a könyvtárat
arról, hogy az egyes évfolyamok tanulói-
nak milyen könyvekre van szüksége.

A nevelési és tanulási nehézségekkel
küzdő tanulók tekintetében is eredmé-
nyes lehet az együttműködés. Az iskola
tájékoztatja a könyvtárat a nehézség ter-
mészetéről, a könyvtáros pedig arra tö-
rekszik, hogy a gyermek érdeklődését a
megfelelő könyvekre irányítsa. A gyer-
mek érdeklődésének tervszerű irányításá-
val jelentősen segíthetjük iskolai elő-
menetelét.

A könyvtáros nevelői munkája olyan
esetekben is sikeres lehet, ha a tanuló
kimutathatóan azért tanul rosszul, mert
túlzottan sokat olvas. A sok és felületes
olvasás rossz szokása helyett az elmélyül-
tebb és kisebb iramú olvasás helyességé-
ről győzheti meg a tanulót.

Ha az iskola az itt felsorolt elvek sze-
rint hangolja össze a tanuló és a könyvek
kapcsolatát, akkor nem lesz arra szük-
ség, hogy »büntető rendszabályokkal«
törekedjék megoldani a felmerülő neve-
lési kérdéseket.

DR. TÓTH BÉLA

tanítóképzőintézeti tanár

(Szerkesztőségünk lényegében
egyetért dr. Tóth Béla elvtárs vá-
laszával. De a kérdés rendkívüli fon-
tosságára való tekintettel nem
akarja a vitát lezárni. Kérjük peda-
gógus-könyvtárosainkat és azokat a
könyvtárosokat, akiknek e téren
tapasztalataik vannak, írják meg
folyóiratunknak véleményüket.)